

УДК:37.013:378

А. Г. Панченко

ПІДГОТОВКА СПЕЦІАЛІСТІВ РАЙОННОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

В статті визначено зміст підготовки спеціалістів районного управління освіти до здійснення оцінювання діяльності загальноосвітнього навчального закладу та розроблено рекомендації щодо технологізації розвитку професійних компетенцій фахівців регіонального рівня управління.

Ключові слова: оцінювання, загальноосвітній навчальний заклад, районне управління освіти, підготовка спеціалістів.

В статье определено содержание подготовки специалистов районного управления образованием к осуществлению оценивания деятельности общеобразовательного учебного заведения и разработано рекомендации по технологизации развития профессиональных компетенций специалистов регионального уровня управления.

Ключевые слова: оценивание, общеобразовательное учебное заведение, районное управление образованием, подготовка специалистов.

In the article it is defined the content of training specialists of district education government to the implementation of estimation of the secondary school's activities and developed the recommendations for the technologisation development of district government specialists' professional competencies.

Keywords: estimation, the secondary school, district education government, training specialists.

Постановка проблеми. В освітній галузі віддзеркалюються всі проблеми суспільства. Звідси виникає потреба підготовки керівних кадрів до роботи в умовах реформування системи освіти, формуючи інноваційні підходи до розв'язання різноманітних освітянських завдань і налагодження ефективного державного контролю за цією

© Панченко А. Г., 2013

сферою. Нові вимоги до рівня професійної кваліфікації керівних кадрів, до їхньої компетентності та управлінської культури ставить і розвиток інформаційно-комунікативних технологій (Вдовиченко Р. П., 2007; Калініна Л. М., 2007; Чайка В. Д., 2007, с. 7). Але постає питання оцінювання діяльності загальноосвітнього навчального закладу (ЗНЗ).

Так як, наразі в Україні не існує параметрів визначення рівня відповідності навчальних досягнень випускників загальноосвітнього навчального закладу державним стандартам та їх законодавчо-нормативного відображення, індикаторів визначення ефективності діяльності закладів освіти, все це ускладнює оцінювання якості освіти, її зв'язок з практичними потребами ринку праці, особливо на районному рівні управління.

Проте за останні роки намітилися тенденції до позитивних змін. Зокрема, із введенням зовнішнього незалежного оцінювання розпочалося визначення рівня засвоєного випускниками змісту навчального матеріалу, а на основі цього можливість розрахунку рейтингу шкіл. Це дає можливість районним управлінням освіти (РУО) розробляти певні механізми вдосконалення роботи зі школами, окреслювати стратегічні та тактичні напрями розвитку взаємовідносин із закладами освіти.

Водночас зауважимо, що не існує дієвого механізму оцінювання дотримання вимог Державного стандарту освіти регіональними органами влади у окремих ЗНЗ, а також нормативного забезпечення його здійснення. Аналіз законодавчої бази з даного питання свідчить, що вона потребує уточнення, доповнення та внесення відповідних змін. Особливої уваги потребує технологія проведення оцінювання, визначення його інструментарію, та забезпечення підготовки спеціалістів РУО до його здійснення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінювання діяльності ЗНЗ районними управліннями освіти безпосередньо регламентується нормативно-правовими документами в галузі освіти. За останні роки розкриттю специфіки управління сучасними ЗНЗ особливу увагу приділяли В. Бондар, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, І. Жерносек, В. Зоц, А. Єрмола, В. Маслов, Н. Островерхова, О. Савченко та інші. Питанням управління освітньою галуззю присвячені наукові дослідження Г. Дмитренка, В. Кременя, В. Лугового, В. Огнев'юка, С. Сисоевої. Діяльність районних управлінь освітою досліджували Д. Дейкун, П. Дроб'язко, О. Зайченко, Л. Калініна, Г. Федоров. Проте, немає конкретного дослідження, яке б поєднувало всі рівні

управління освітою та розкривало системний підхід до визначення якості діяльності закладів освіти.

Мета статті полягає у визначенні змісту та обґрунтуванні рекомендацій щодо підготовки фахівців для оцінювання діяльності ЗНЗ на районному рівні управління.

Виклад основного матеріалу. Управління школою є достатньо складною і напруженою роботою, яка потребує творчого опрацювання інформації про стан керованих підсистем, про процеси, що відбуваються в них, та прийняття управлінських рішень на різних рівнях управління, спрямованих на впорядкування даних підсистем або переведення їх у новий, вищий стан. З метою вивчення стану сучасної системи освіти в ЗНЗ та досягнення його більшої ефективності проводиться атестація як нова форма державного контролю, що базується на розробці виважених реалістичних критеріїв оцінювання діяльності школи, її підсистем, технологізації процесу атестаційного оцінювання.

Для забезпечення оптимальних умов функціонування ЗНЗ на місцевому рівні створені районні управління освіти як одна із ланок ієрархічної структури управління системою загальної середньої освіти. РУО переважно здійснює керівництво школами опосередковано через їх адміністративно-управлінську ланку, орієнтуючись при цьому на контролюючі функції.

Варто відзначити, що особливо актуальним є вирішення РУО таких питань:

- яким чином організувати оцінювання діяльності ЗНЗ;
- які методики при цьому найраціональніше використати;
- які критерії найоб'єктивніше визначають результати професійної діяльності керівників закладів освіти, педагогів.

РУО необхідно здійснювати коригування та прийняття рішень щодо таких параметрів роботи ЗНЗ:

- відповідності рівня підготовки випускників державним стандартам;
- забезпечення стабільності роботи закладу;
- установка ЗНЗ на довготривале функціонування;
- доцільність зміни статусу та характеру спеціалізації / профілізації.

На основі отриманих результатів РУО має планувати здійснення контрольних заходів на наступний період та визначати стратегію розвитку шкіл району.

Впровадження даних показників оцінки результативності роботи закладу сприятиме посиленню механізмів оцінювання діяльності закладів освіти, коригуванню критеріїв та системи оцінок ефективності їх роботи, виробленню стратегії розвитку, що адекватна цілям трансформації освіти України в європейський освітній простір, запровадження системи підготовки, побудованої на «економіці знань».

Дослідження довело, що слабкими залишаються механізми експертного оцінювання діяльності ЗНЗ, а також показники, за якими проводиться вивчення їх роботи. Отже, основним завданням при проведенні експертного оцінювання є сприяння виробленню обґрунтованих рекомендацій щодо прийняття відповідних управлінських рішень з метою розвитку закладу освіти.

З урахуванням цього актуалізувалася проблема розробки і впровадження у шкільну практику парадигми гуманізації освіти, а разом з тим подолання залишків авторитаризму та технократизму. Проектування і втілення в навчально-виховний процес особистісно розвивального середовища на основі новітніх технологій, осмислення цінності освіти в суспільстві, усвідомлення культурного розвитку людини, уявлення місії сучасного педагога як носія знань і культури в освітньому процесі спонукають до перегляду функції оцінювання на різних рівнях управління.

Необхідність створення відповідних психолого-педагогічних умов у процесі здійснення оцінювання стала пріоритетною основою діяльності управлінців. У зв'язку з цим виникла потреба здійснити суттєві зміни у взаємовідносинах спеціалістів районних управлінь освіти та керівників ЗНЗ, педагогічних працівників.

Із введенням МОН професії «менеджер організації» у вищих навчальних закладах розпочалася останнім часом підготовка керівників загальноосвітніх начальних закладів. При призначенні керівника ЗНЗ відбулася зміна моделі «керівник школи – кращий вчитель» на модель «керівник школи – професіонал з управління закладом освіти». Отже, першочерговим завданням керівників районного рівня освіти є створення системи оцінювання діяльності ЗНЗ, в основу якого покладено системно-функціональний підхід до розуміння сутності управлінської діяльності керівника ЗНЗ та технологій формування професійної діяльності педагога. Сучасні вимоги до атестації ЗНЗ потребують розробки факторно-критеріальної моделі оцінювання рівня управлінської компетентності керівника ЗНЗ, програми експертизи навчально-виховного процесу

загалом, яка була б спрямована на підвищення його ефективності, координацію діяльності педагогічних колективів з метою стимулювання розвитку, надання адресної допомоги як керівнику так і педагогу зокрема.

Саме тепер, у нових соціально-економічних умовах, доцільно розробити рекомендації щодо підготовки спеціалістів РУО до інноваційної, проектно-моделюючої, організаційно-регулюючої, контрольної-аналітичної, правової та інших видів діяльності для забезпечення цілісності та ефективності функціонування загальної середньої освіти, із врахуванням того, що на державному рівні сформульовано стратегічні завдання, визначено шляхи реформування професійного вдосконалення. Для забезпечення професійної самореалізації особистості намітилися напрями щодо складання відповідних кваліфікаційних характеристик і розробки професіограм для різних груп професій на рівні досягнень науково-технічного прогресу (Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття, 1994, с. 31).

На підставі власного бачення, практичного досвіду і проведеного анкетування в Голосіївському, Дніпровському, Подільському РУО та РНМЦ (м. Київ), констатуємо, що комплексна програма контрольної-аналітичної діяльності цих районних органів управління освітою потребує удосконалення теоретичної та практичної підготовки щодо її реалізації.

Підвищення професійної діяльності вимагає такої організації навчання, при якому процес засвоєння оновлених теоретичних знань та практичних напрацювань був творчим із формуванням умінь щодо вирішення даної проблеми. На нашу думку, цей процес найкраще здійснювати окремими етапами, які б взаємодіяли і взаємодоповнювали один одного, давали можливість більш чітко, в логічній послідовності його організувати (Зайченко О. І., 2000; Островерхова Н. М., 2000).

Основною метою даної системи навчання є надання спеціалістам інспекторського відділу РУО та методистам РНМЦ нетрадиційних можливостей ефективного оновлення та отримання обсягу нормативно-правового забезпечення, що регулює зовнішній аудит щодо діяльності ЗНЗ.

Запровадження систематичного підвищення професійної компетентності спеціалістів районного рівня управління з питань оцінювання потребує вирішення наступних завдань:

- забезпечення системного підходу щодо змісту професійної діяльності;
- формування вмінь управлінської діяльності;
- вироблення і прийняття оптимальних, науково-обґрунтованих управлінських рішень;
- опрацювання сучасного законодавства про освіту, нормативно-правових актів про освітню діяльність та загальноосвітній навчальний заклад;
- розвиток практичних навичок командної роботи;
- ефективне застосування оновлених та отриманих знань; оформляти матеріали у підсумкових документах;
- в умовах постійного оновлення законодавчої бази отримувати практичні навички роботи з інформаційно-пошуковими системами;
- систематично здійснювати обмін думками та досвідом проведення експертних досліджень у ЗНЗ різних типів і форм власності.

Основними методами підготовки фахівців, на нашу думку, можуть бути:

- інформаційні – про форми, методи, способи здійснення управлінських дій;
- ситуаційні – управлінські рішення приймаються відповідно до конкретної ситуації, для чого розробляються різні варіанти діяльності;
- спостережні (практичні) – узагальнені висновки щодо практичної діяльності конкретного об'єкту навчально-виховного процесу.

Розглянемо послідовність здійснення поетапної підготовки спеціалістів РУО до здійснення оцінювання діяльності ЗНЗ.

I етап – організаційно-настановчий. Основною метою цього етапу є розкриття цілей і завдань здійснення експертного оцінювання, виявлення фактичного рівня їх знань та вмінь, необхідних для виконання функціональних обов'язків. Особливою умовою при цьому є створення відповідного психологічного фундаменту для подальшого здобуття знань, визначення перспектив їх ефективного застосування.

II етап – навчально-регулятивний. На цьому етапі відбувається корекція професійних вмінь та навичок управлінців. Забезпечення необхідним об'ємом теоретичних знань і практичних навичок для науково обґрунтованого, цілеспрямованого виконання своїх обов'язків. Зміст даного етапу спрямувати на оновлення та формування

знань та вмінь з основних проблем професійної діяльності щодо вдосконалення механізмів оцінювання. Реалізація теоретичних і методичних положень щодо змістовного забезпечення даного етапу досягається застосуванням певних форм (традиційних та інтерактивних), методів організації колективного навчання дорослих. Як основні форми навчальної діяльності варто використовувати: лекції, семінарські та практичні заняття, тематичні дискусії, засідання круглих столів, тренінги, майстер-класи тощо.

III етап – операційно-діяльнісний. Основною метою його є вироблення об'єктивно-необхідних умінь практичного вирішення поставлених завдань щодо отримання об'єктивної інформації про соціально-психологічний мікроклімат у ЗНЗ, рівень навчальних досягнень учнів, визначення відповідності управлінської діяльності керівників закладу освіти нормативним аспектам освіти (особливо потребує системного підходу), проблем і резервів розвитку ЗНЗ, надання адресної допомоги тощо. На даному етапі розробляється пакет документів для самооцінювання ЗНЗ. З метою якісного заповнення протоколів самооцінювання ЗНЗ спеціалістами РУО та методистами РНМЦ слід провести науково-практичні конференції відносно процедури та технології документального забезпечення цього процесу, семінари з обміну практичним досвідом, тренінги, розробити рекомендації щодо забезпечення умов проведення та психологічного супроводження експертизи.

IV етап – контроль-оціночний. Загальна оцінка управління навчально-виховним процесом ЗНЗ, підготовка висновків та пропозицій – мета даного етапу. Важливо виробити механізми опрацювання, узагальнення матеріалів проведеного оцінювання, дослідження співвідношення фактично отриманих результатів із запланованими, а також оцінку позитивних і негативних факторів, що впливають на функціонування та розвиток закладу освіти. Необхідною умовою цього етапу є розробка рекомендацій і пропозицій, а також їх надання за результатами оцінювання для оперативного усунення недоліків.

V етап – підсумково-корекційний. Даний етап слугує меті з'ясування ступеня володіння науково-теоретичною базою, практичними навичками проведення оцінювання діяльності ЗНЗ. На цьому етапі необхідна підготовка рекомендацій щодо глибокого аналізу досягнення мети, завдань оцінювання, формування банку даних за її результатами.

Забезпечення системного підходу до процесу підготовки заявленої аудиторії вимагає врахування специфіки діяльності. Зауважимо, що термін «підготовка» розуміється не як фахова підготовка, а як процес набуття додаткових та оновлених знань і умінь щодо оцінювання діяльності закладів освіти.

Висновки. Проведені дослідження свідчать, що для розвитку професійної компетентності спеціалістів РУО потрібна системна підготовка.

Забезпечення системного підходу до процесу підготовки заявленої аудиторії вимагає врахування специфіки діяльності. Пріоритетне місце доцільно відвести практичним заняттям, тренінгам, які потребують умінь використання науково-теоретичних положень, нормативно-правових документів у розв'язанні конкретних завдань з врахуванням послідовності поетапної підготовки спеціалістів РУО до здійснення оцінювання діяльності ЗНЗ.

У подальшому дослідженні мають удосконалюватись сучасні методи оцінювання, критерії для оцінювання діяльності ЗНЗ на державному і локальному рівні із врахуванням форми власності, типу, спеціалізації та профілізації ЗНЗ. А на їх базі розробляються пропозиції щодо ефективного управління оцінюванням діяльності ЗНЗ.

Література

1. Вдовиченко Р. П. Система організаційно-педагогічної діяльності міського управління освіти з підвищення компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів: Монографія / Р. П. Вдовиченко, Л. М. Калініна, В. Д. Чайка; за ред. Л. М. Калініної. – К.; Миколаїв: Вид-во «Іліон», 2007. – 528 с.
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). К.: Райдуга, 1994. – 61с.
3. Зайченко О. І., Островерхова Н. М. Теорія і практика управлінської діяльності районного відділу освіти: Монографія / О. І. Зайченко, Н. М. Островерхова, Л. І. Даниленко. – К.: ВПЦ Техпрінт, 2000. – 352 с.

Рецензенти:

Побірченко Н. А. – д. псих. н., проф.,
Гонюкова Л. В. – д. н. з держ. управ.

Стаття надійшла до редакції 28.03.2013